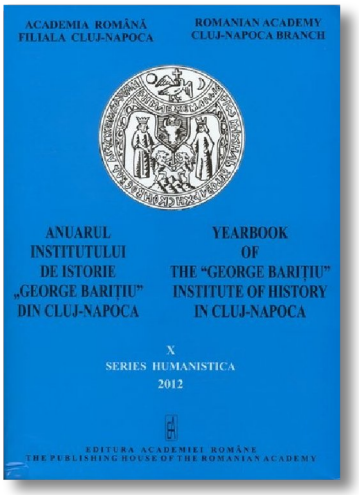

ISSN 1584-4404

Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca Series *Humanistica*

humanistica.ro

Aspecte ale reevaluării obligațiilor pecuniare din perspectiva noului Cod Civil

Narcisa Cozea

How to cite this article:
Cozea, Narcisa (2012) *Aspecte ale reevaluării obligațiilor pecuniare din perspectiva noului Cod Civil*, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 10, pp. 317–326. DOI: 10.5281/zenodo.22966230

© 2012: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

ASPECTE ALE REEVALUĂRII OBLIGAȚIILOR PECUNIARE DIN PERSPECTIVA NOULUI COD CIVIL ROMÂN

Narcisa Cozea

Academia Română – Filiala Cluj-Napoca
Institutul de Istorie „George Barițiu" din Cluj-Napoca[1]

Abstract. *Respecting the right of property and the necessity for equitable law suits, demand that the damages – that a perpetrator must make up for – be accurately established with regard to both criminal and contractual responsibility. In the context of the inflation process, which inevitably leads to the devaluation of debt claims, pecuniary obligations need reevaluation. Whereas the old Civil Code included no explicit regulations in this respect, in the new Civil Code they have been introduced even with regard to the obligation of providing sustenance*.

Key words: *obligații pecuniare, actualizarea creanțelor*

1. NOȚIUNI GENERALE

În trecut, viața economică era mai aşezată, iar principiul nominalismului monetar era considerat unul de bază şi consacrat în materia contractului de împrumut de consumație de Codul civil din 1864[2]. Mai târziu, realitățile din ce în ce mai constrângătoare ale secolului al XX-lea au determinat ca adagiul „pacta sunt servanda" (adică promisiunile trebuie îndeplinite) să fie amendat prin corectivul „rebus sic sandibus" (care înseamnă „lucrurile stând astfel" sau „aceasta fiind starea de fapt").

După aproape 50 de ani de economie centralizată, s-a trecut şi în țara noastră la economia de piață. Acest proces – într-o primă etapă – a declanşat o inflație devastatoare şi, în consecință, nu se mai putea accepta ca o reglementare singulară să fie aplicată fără a se ține seama de schimbarea contextului economico-social. În consecință, jurisdicția constituțională, cea a instanțelor de

[1] Departamentul de Cercetări Socio-Umane.

[2] „Obligația ce rezultă din un împrumut în bani este totdeauna pentru aceeaşi sumă numerică arătată în contract. Întâmplându-se o sporire sau o scădere a prețului monedelor, înainte de a sosi epoca plății, debitorul trebuie să restituie suma numerică împrumutată şi nu este obligat a restitui această sumă decât în speciile aflătoare în curs în momentul plății" (*Codul civil* de la 1864, art. 1578).

judecată şi practica arbitrală au evoluat, militând pentru stabilirea exactă a prejudiciului şi determinându-se astfel parametrii reali ai despăgubirilor. Strădaniilor întreprinse în această direcţie de judecători, arbitri şi doctrinari li se aplică afirmaţiile lui Istrate Micescu: „Nu se scoate Dreptul din legi, ci legile, dacă vor să merite titlul de reguli de drept, trebuie neapărat să reprezinte respectul Dreptului.”[3] Este o exprimare metaforică, şi nu paradoxală: normele juridice trebuie să exprime cerinţele dreptăţii şi echităţii, latinii spunând despre drept că ar fi „ars aequi et boni”.

Este de notorietate faptul că răspunderea civilă este contractuală şi extracontractuală. În doctrina clasică a dreptului civil, condiţiile răspunderii sunt: prejudiciul, fapta ilicită – care în răspunderea contractuală constă în neexecutarea obligaţiilor asumate – şi raportul de cauzalitate între fapta ilicită şi prejudiciul suferit de creditor, victimă în răspunderea delictuală. Dacă în trecut se considera că numai în cadrul răspunderii civile delictuale poate interveni, cu titlu de excepţie, răspunderea fără culpă, în momentul de faţă câştigă teren ideea că, şi în domeniul contractual, la obligaţiile de rezultat nu se mai pune condiţia culpei, abandonându-se teoria prezumţiei de culpă a părţii care nu-şi respectă obligaţiile asumate[4]. Desigur, culpa este un concept care nu poate fi abandonat în răspunderea civilă, dar cu nuanţările de rigoare. Pornind de la aceste premise, se impune a se face referire şi la actualizarea creanţelor[5], după cum se va arăta în continuare. Prin referire la legislaţia administrativ-fiscală, s-a considerat că indexarea creanţelor este un imperativ valabil în toate ramurile dreptului.

În conformitate cu art. 1084 din Codul civil vechi, prejudiciul se compune din:

- *damnum emergens*, adică măsura daunei suferite de creditor, „cauzată de neexecutarea lato-senso a obligaţiei contractuale de către debitor”[6];
- *lucrum cessans*, beneficiul sau câştigul nerealizat – adică creşterea patrimonială pe care ar fi obţinut-o creditorul în condiţiile obişnuite ale circuitului civil şi comercial, dacă debitorul ar fi executat riguros, respectiv, întocmai şi la timp obligaţiile asumate.

Aceste componente ale prejudiciului sunt valabile şi în cadrul răspunderii extracontractuale.

[3] I. Micescu, *Curs de drept civil*, Bucureşti, Edit. All Beck, 2000, p. 414.

[4] Sunt răspunderi obiective: răspunderea pentru fapta lucrului, pentru prejudiciul cauzat de animale, răspunderea comitentului pentru fapta prepusului, pentru pagubele produse de ruina edificiului, precum şi pentru cele cauzate prin acte ale autorităţii publice. Pentru opinia că şi răspunderea pentru obligaţiile contractuale de rezultat este una obiectivă, a se vedea Liviu Pop, *Tratat de drept civil. Obligaţiile*, vol. II (*Contractul*), Bucureşti, Edit. Universul Juridic, 2009, p. 649. În ceea ce priveşte obligaţiile de mijloace, creditorul trebuie să probeze culpa debitorului pentru a obţine despăgubiri.

[5] A. Man, N. Cozea, *Repararea deplină a prejudiciului, imperativ fundamental în legislaţia României*, „Pandectele române”, nr. 6/2006, p. 201–205.

[6] L. Pop, *Teoria generală a obligaţiilor*, Bucureşti, Edit. Lumina Lex, 1998, p. 343.

Despăgubirile (daunele interese) au întotdeauna un caracter pecuniar şi sunt de două feluri:

- *compensatorii* – despăgubiri în bani pe care debitorul este obligat să le plătească creditorului pentru a-i repara prejudiciul cauzat prin neexecutarea parțială sau totală a obligației;
- *moratorii* – echivalentul prejudiciului cauzat creditorului prin executarea prestației cu întârziere.

În vreme ce daunele interese moratorii se cumulează cu executarea în natură a prestațiilor, ori, după caz, cu plata de daune interese compensatorii[7], daunele compensatorii înlocuiesc executarea în natură şi, deci, nu se cumulează cu îndeplinirea obligațiilor asumate[8].

2. EVALUAREA EXACTĂ A PREJUDICIULUI – CONDIȚIE *SINE QUA NON* PENTRU CONFIGURAREA EXACTĂ A DESPĂGUBIRILOR (DAUNE INTERESE)

Desigur, *prejudiciul* reprezintă consecința păgubitoare, patrimonială sau extrapatrimonială, rezultată în urma săvârşirii unei *fapte ilicite*, prin care au fost încălcate drepturile sau interesele legitime ale altei persoane[9]. Prejudiciul trebuie să fie cert. Prejudiciile actuale sunt întotdeauna certe. Sunt certe şi prejudiciile viitoare, dar numai atunci când este sigur că se vor produce şi cuantumul lor poate fi evaluat în prezent. Astfel stând lucrurile, stabilirea cât mai riguroasă a prejudiciului şi, pe cale de consecință, a despăgubirilor (a daunelor interese) nu poate să ia în considerare evoluția prețurilor, deci fenomenul obiectiv al inflației.

Prima care a răspuns la acest comandament a fost Instanța noastră Supremă, prin *Decizia* nr. 21 din 25 iunie 1994 a Secției comerciale[10]. S-a stabilit că tariful convenit printr-un contract de închiriere, încheiat la 13 septembrie 1990, pe o perioadă de 5 ani, nu mai corespunde nivelului prețurilor şi tarifelor, deci chiria nu mai reprezintă valoarea reală a spațiului pus la dispoziție de locator. Prin această decizie s-a mai statuat că, în cazul când locatarul nu este de acord să plătească chiria reactualizată, instanța trebuie să dispună rezilierea contractului încheiat între părți. Ca temei juridic al reactualizării chiriei, s-a făcut trimitere la dispozițiile art. 970 din Codul civil vechi („Convențiile trebuie să fie executate

[7] L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile*, vol. II (*Contractul*), ed. cit., p. 663.

[8] G. Buta, *Daune interese compensatorii şi daune interese moratorii. Admisibilitatea cumulului. Notă pe marginea Deciziei nr. 304 din 1 martie 2009 a ICCJ – Secția comercială*, „Săptămâna juridică", nr. 2/2009, p. 9.

[9] M. Mureşan, *Dicționar de drept civil*, Cluj-Napoca, Edit. Cordial Lex, 2009, p. 517.

[10] *** *Buletinul jurisprudenței. Culegere de decizii pe anul 1994*, Bucureşti, Edit. Proema, p. 230–231.

cu bună credinţă. Ele obligă nu numai la ceea ce este expres într-însele, dar la toate urmările ce echitatea, obiceiurile, legea dau obligaţiei după natura sa.").

Acest imperativ a fost valorificat şi prin *Decizia* nr. 5253 din 21.12.2000 a Curţii Supreme de Justiţie – Secţia civilă[11], în care se arată: „[...] criteriul unic şi exact de actualizare, care nu poate fi decât unul calculat pe baze ştiinţifice, este cel al *cotei inflaţiei*" (subl. ns.). Mai riguroasă şi mai completă este *Decizia* nr. 1091 din 21 februarie 2001 a Secţiei comerciale[12], pronunţată de aceeaşi instanţă, în care se spune: „În cazul neachitării sau achitării cu întârziere a mărfii livrate, debitorul este obligat să plătească preţul actualizat potrivit *indicelui de inflaţie*, *chiar şi în lipsa unei clauze contractuale în acest sens*, deoarece actualizarea nu reprezintă o sancţiune contractuală, ci echivalentul valoric al prestaţiei creditorului, la data plăţii efective, *conform art. 1084 Cod civil*" (subl. ns.).

Desigur, sunt şi alte hotărâri judecătoreşti publicate, în care se invocă, în sprijinul actualizării, principiul echilibrului valoric al prestaţiilor sau cel al îmbogăţirii fără justă cauză[13], iar practică arbitrală (adică hotărâri) ce susţine această idee există de asemenea[14].

Justiţia constituţională a confirmat valabilitatea şi necesitatea actualizării creanţelor. În acest sens, avem, bunăoară, Deciziile Curţii Constituţionale nr. 10 din 24.01.1995[15], nr. 53 din 18.05.1994[16] şi cele pronunţate în cadrul verificării constituţionalităţii O.G. nr. 5/2001 privind procedura de plată şi a art. 371/2 Cod procedură civilă. Curtea Constituţională a mai statuat că „indexarea creanţelor este un imperativ, deopotrivă valabil, atât în dreptul public, cât şi în dreptul privat"[17].

Indexarea poate fi legală, contractuală sau judiciară, ultima modalitate fiind subsidiară şi aplicându-se atunci când nu sunt incidente reglementări normative sau convenţionale. Pe de altă parte, în răspunderea extracontractuală, indexarea se face

[11] *** *Buletinul Jurisprudenţei. Culegere de decizii pe anul 2000*, Curtea de Argeş, Edit. Juris Argessis, p. 82.

[12] *** *Buletinul Jurisprudenţei. Culegere de decizii pe anul 2001*, Bucureşti, Edit. CH Beck, p. 358–359.

[13] CSJ – Secţia comercială, *Decizia* 3216/25.05.2001, în *** *Buletinul Jurisprudenţei. Culegere de decizii pe anul 2001*, ..., p. 358 – în materia dividentelor; CSJ – Secţia civilă, *Decizia* nr. 905/14.02.2001, în *** *Buletinul Jurisprudenţei. Culegere de decizii pe anul 2001*, ed. cit., p. 366–367 – pronunţată în materia rezoluţiunii contractului şi a modului cum se restituie prestaţiile şi altele.

[14] Sentinţa Curţii de Apel Bucureşti nr. 52/25.03.1999, apud I. Băcanu, *Jurisprudenţa arbitrală în materia dobânzilor legale şi a reevaluării creanţelor băneşti în perioada de tranziţie spre economia de piaţă. Unele consideraţii privind rolul jurisprudenţei în formarea dreptului*, „Dreptul" nr. 9/2003, p. 79–80.

[15] „Monitorul Oficial al României", Partea I, nr. 74/25.04.1995.

[16] „Monitorul Oficial al României", Partea I, nr. 312/9.11.1994.

[17] N. Varo, A. Man, *Din nou despre indexarea creanţelor*, „Curierul judiciar", nr. 2/2004, p. 90.

prin raportare la indicele de inflație, generalizând criteriul statuat de practica judecătorească şi confirmat prin acte normative[18].

Doctrina de specialitate[19] a apreciat că actualizarea creanței se întemeia pe dispozițiile art. 1073, 1082 şi 1084 din *Codul civil* vechi[20]. Tot cu referire la vechiul *Cod civil*, ca temei juridic al actualizării, dar numai în materie contractuală, s-a făcut trimitere la art. 970, aşa cum s-a arătat şi într-o *Decizie* a Curții Supreme de Justiție[21].

a. Actualizarea creanței a căpătat o consacrare expresă în O.G. 5/2001[22], privitoare la somația de plată, care, la art. 1, stabileşte că se actualizează atât creanța de bază, cât şi „dobânzile, majorările sau penalitățile datorate [...] în raport cu rata inflației aplicabilă la data plății efective". Rezultă că acest procedeu se aplică, deopotrivă, la ambele componente ale prejudiciului, *paguba efectivă* şi *beneficiul nerealizat*.

b. Potrivit art. 371/2 alin. 3 din *Codul de procedură civilă*, astfel cum a fost modificat prin art. 1.7 din *Legea* nr. 459/2006[23]: „Dacă titlul executoriu conține suficiente criterii în funcție de care organul de executare poate actualiza valoarea obligației principale stabilite în bani, indiferent de izvorul ei, se va proceda, la cererea creditorului, şi la actualizarea acestei sume. În cazul în care titlul executor nu conține niciun asemenea criteriu, organul de executare va proceda la actualizare în funcție de rata inflației, calculată de la data când hotărârea judecătorească a devenit executorie sau, în cazul celorlalte titluri executorii, de la data când creanța a devenit exigibilă şi până la data plății efective cuprinse în oricare dintre aceste titluri."

Reținem că prevederea alineatului 3 se referă la procedeul de actualizare a *obligației principale*.

[18] *Ordonanța Guvernului* nr. 5/2001, art. 371/2, Cod procedură civilă.

[19] Cu privire la prevederile legale care justifică actualizarea creanțelor, facem trimitere, selectiv, la I. Albu, A. Man, *Utilitatea terminologiei juridice latine cu referire specială la adagiile pacta sunt servanda şi rebus sic standibus*, „Dreptul", nr. 2/1966, p. 20–27; Grigore Giurcă, Gheorghe Beleiu, *Teoria impreviziunii – rebus sic standibus în Dreptul civil*, „Dreptul", nr. 10–11/1993, p. 29–36; L. Pop, *Câteva considerații generale referitoare la categoria datoriilor de valoare*, „Dreptul", nr. 9/2002, p. 64–68; A. Man, O. Cozea, *Comentariu critic la Decizia CSJ – Secția comercială nr. 213 din 20 iunie 2005*, „Curierul judiciar", nr. 9/2005, p. 8–20.

[20] „Creditorul are dreptul de a dobândi îndeplinirea exactă a obligației, şi în caz contrar are dreptul la dezdăunare." (art. 1073); „Debitorul este osândit, de se cuvine, la plata de daune-interese sau pentru neexecutarea obligației sau pentru întârzierea executării, cu toate că nu este rea-credință din parte-i, afară numai dacă nu va justifica că neexecutarea provine din o cauză străină, care nu-i poate fi imputată" (art. 1082); „Daunele-interese ce sunt debite creditorului cuprind în genere pierderea ce a suferit şi beneficiul de care a fost lipsit, afară de excepțiile şi modificările mai jos menționate" (art. 1084).

[21] *Decizia* nr. 21/1994, în *** *Buletinul jurisprudenței. Culegere de decizii pe anul 1994*, p. 230–231.

[22] „Monitorul Oficial al României", Partea I, nr. 422 din 30 iulie 2001. Cea mai amplă şi exactă tratare a problematicii acestui act normativ o găsim în I. Deleanu, Gh. Buta, *Procedura somației de plată – Doctrină şi Jurisprudență*, Bucureşti, Edit. CH. Beck, 2006.

[23] „Monitorul Oficial al României", Partea I, nr. 994 din 13 decembrie 2006.

Dispoziția procedurală are o anumită logică, deoarece creanța se devalorizează şi de la data când s-a pronunțat hotărârea judecătorească sau când s-a inserat în titlul executoriu de altă natură şi până la data executării ei.

Mai reținem că procedura prevăzută în *Codul de procedură civilă* se referă exclusiv la modalitatea de actualizare a obligației principale, pe când art. 1 din O.G. nr. 5/2001 privitoare la somația de plată cuprinde toate obligațiile pecuniare: creanță principală, penalități, dobânzi şi majorări, deci are un caracter general.

Pentru identitate de rațiuni şi pentru coerența aplicării dreptului, se impune ca reglementările din legislație, indiferent de natura lor, să nu se contrazică şi, în consecință, apreciem că reglementarea din O.G. nr. 5/2001 este mai completă şi nediscriminatorie. De altfel, forma inițială a art. 371/2 alin. 3 a fost mai bună sub acest aspect.

Actualizarea creanței efectuate de executorul judecătoresc întruneşte elementele unui act administrativ, deci nu este supusă principiilor publicității şi contradictorialității, aşa cum stabileşte Curtea Constituțională prin *Decizia* nr. 177 din 18 iunie 2002[24], dar şi aceasta este supusă controlului judecătoresc prin intermediul contestației la executare, conform art. 399 şi următoarelor din *Codul de procedură civilă*. Printr-o altă decizie a aceleiaşi instanțe (nr. 247/17.09.2003[25]), se mai reține că nu ne aflăm în prezența unui alt litigiu, ci în cea de-a doua fază a procesului civil, executarea silită având ca scop realizarea drepturilor recunoscute printr-o hotărâre judecătorească. Curtea Constituțională este în acord cu jurisprudența CEDO care, prin Hotărârea din 17 iunie 2003 (Cauza Ruianu *vs*. România), a statuat că dreptul la executare este recunoscut ca un element al dreptului de acces la instanță[26].

c. În concluzie, prin raportare la actualul cadru normativ în vigoare, chiar şi imperfect, interpretându-l teleologic, *toate componentele pecuniare cuprinse într-un titlu executor, inclusiv cheltuielile de judecată (arbitrare), pot şi trebuie să fie actualizate*[27].

3. REGLEMENTĂRI DIN NOUL COD CIVIL (NCC) ROMÂN[28]

În noul Cod civil, la Secțiunea a IV-a – *Executarea prin echivalent*, art. 1530, se stabileşte dreptul creditorului la daune interese pentru repararea prejudiciului pe care debitorul i l-a cauzat şi este consecința directă şi necesară a neexecutării obligației. În următorul articol, recunoscându-se creditorului dreptul la recuperarea

[24] „Monitorul Oficial al României", Partea I, nr. 520/18.07.2002
[25] „Monitorul Oficial al României", Partea I, nr. 767/22.10.2002
[26] „Curierul judiciar", nr. 8/2003, p. 60–67.
[27] N. Varo, A. Man, *op. cit*., p. 97.
[28] Aprobat prin *Legea* nr. 287/2009, publicată în „Monitorul Oficial al României", Partea I, nr. 511/24.07.2009, intrat în vigoare la 01.10.2011.

integrală a prejudiciului[29], se reiterează prevederea art. 1084 din actualul Cod civil, în sensul că „prejudiciul cuprinde pierderea efectiv suferită de creditor şi beneficiul de care acesta este lipsit". Articolul 1534 stabileşte că debitorul răspunde exclusiv pentru prejudiciul cauzat prin acțiunea sa ilicită, dar nu şi pentru fapta creditorului care i-a determinat sau augmentat prejudiciul. Cu alte cuvinte, se partajează prejudiciul, şi nu răspunderea, cum se spune, de obicei, în literatura juridică. Cu privire la acest aspect, al relevanței faptei creditorului, s-a enunțat ideea că prejudiciul – prin el însuşi – poate fi considerat *un fapt antisocial* şi, din această perspectivă, conduita creditorului nu poate să nu fie valorificată, atunci când se determină care este nivelul daunelor interese ce le va plăti debitorul[30].

Atât art. 1535, cât şi art. 1536 dau expresie obligației debitorului *de a repara şi prejudiciul nepatrimonial*.

Când ne aflăm în prezența concursului mai multor cauze, în producerea prejudiciului creditorului, criteriul departajării eficienței acestor cauze în producerea rezultatului unic – prejudiciul, acesta este, în principiu, *intensitatea fiecărui factor*, deci raportul de cauzalitate[31]. Debitorului, în mod firesc şi logic, *nu i se poate antrena răspunderea pentru ceea ce nu a cauzat*[32].

În conformitate cu art. 1535 NCC, în cazul în care o sumă de bani nu este plătită la scadență, creditorul are dreptul la daune moratorii, de la scadență şi până la data plății, în cuantumul consacrat de părți sau, în lipsă, în cel prevăzut de lege, fără a trebui să dovedească un prejudiciu. La alin. 3 se mai stabileşte că se datorează creditorului şi „daune-interese pentru repararea integrală a prejudiciului suferit". Se confirmă ceea ce s-a susținut în literatura juridică şi în raport de legislația anterioară, în sensul că se datorează *despăgubiri în completare* atunci când prejudiciul nu este acoperit prin dobânzi sau clauza penală, convenită de părți[33].

Desigur, prejudiciile, mai puțin atunci când sunt exprimate în dobânzi convenționale sau legale sau prin clauza penală, trebuie dovedite (art. 1537).

Noul Cod civil enunță, pe plan legislativ, unele aspecte ce le-a rezolvat practica judecătorească printr-o interpretare pretoriană a dreptului şi care şi-au găsit adepți în literatura juridică.

[29] În acest context, la art. 1534(2) din NCC, s-a stipulat obligația corelativă a creditorului de a tinde la minimizarea prejudiciului. Asupra problematicii preîntâmpinării şi evitării prejudiciului, a se vedea A. Man, S. Golub, *Culpa creditorului*, Bucureşti, Edit. Lumina Lex, 2001, p. 111–115; J. Goicovici, *Obligația creditorului de limitare a prejudiciului în reglementarea art. 1534 din noul Cod civil*, „Curierul judiciar", nr. 3/2010, p. 141–147.

[30] A. Man, *Notă explicativă la Decizia nr. 244 din 10 mai 1995 a Curții de Conturi – Secția jurisdicțională*, „Dreptul", nr. 12/1997, p. 100–1006.

[31] A. Man, S. Golub, *op. cit.*, p. 150–164.

[32] *Ibidem*, p. 150–164.

[33] A. Man, N. Cozea, *op. cit.*, p. 204. Noul Cod civil ne-a confirmat opinia, chiar dacă nu a formalizat procentele ce exprimă nivelul sancționator al clauzei penale, care trebuie să depăşească nivelul prejudiciului (mai mic la obligațiile civile şi mai mare la cele comerciale).

O noutate absolută față de Codul civil de la 1864 o reprezintă mutabilitatea clauzei penale[34] şi *dreptul instanței de a reduce penalitatea* atunci când „este vădit excesivă față de prejudiciul ce putea fi prevăzut de părți la încheierea contractului" (art. 1541, alin. 1, lit. b din NCC). Acest criteriu de diminuare a clauzei penale (previzibilitatea) este şi consecința dispoziției art. 1533, în care se stabileşte că „debitorul răspunde numai pentru prejudiciile pe care le-a prevăzut sau pe care putea să le prevadă ca urmare a neexecutării la momentul încheierii contractului, afară de cazul în care neexecutarea este intenționată ori se datorează culpei grave a acestuia".

Este o prevedere similară a articolului 1085 din vechiul Cod civil, unde se configura dimensiunea răspunderii debitorului pentru dol[35]. În doctrină s-a considerat că, în această din urmă situație[36], răspunderea contractuală se converteşte într-o răspundere delictuală, care este una mai severă, deoarece nu se limitează la pagubele previzibile.

Apropo de reducerea clauzei penale, reglementată de art. 1541 NCC, se mai stabileşte că „penalitatea astfel redusă trebuie, însă, să rămână superioară obligației principale"[37].

Tot în privința prejudiciului, noul Cod a mai prevăzut că, în stabilirea daunelor interese, se ține seama şi de prejudiciile viitoare, atunci când acestea sunt certe. La art. 1532, se arată că „prejudiciul ce ar fi cauzat prin pierderea unei şanse [...] poate fi reparat proporțional cu probabilitatea obținerii avantajului". Ni se pare că această prevedere a ținut seama de art. 41 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului* şi de practica CEDO în stabilirea despăgubirilor pentru care nu se poate stabili exact cuantumul. (Oricum, sumele acordate victimelor de CEDO, în baza art. 41, în general, *nu sunt prea mari*, după cum şi cheltuielile de judecată sunt acordate, în concret, la un nivel nu modic, ci aproape simbolic). În cadrul paragrafului 2 din Secțiunea a IV-a – *Prejudiciul*, nu se tratează *răspunderea civilă preventivă*, deşi instanțele noastre au fost confruntate şi cu acest gen de răspundere. În cadrul răspunderii civile preventive, prejudiciul nu face parte din conținutul acestei forme de răspundere juridică, singurul element comun cu răspunderea civilă tradițională este „fapta generatoare de consecințe negative"[38].

Actualizarea creanței în NCC apare, în mod expres, la obligația de întreținere, una ce decurge din lege. Pentru creditorul ei, aceasta este tot o creanță. La art. 531 (2)

[34] Clauza penală este aceea „prin care părțile stabilesc anticipat cuantumul daunelor interese – compensatorii şi/sau moratorii care vor fi datorate în caz de neexecutare a obligațiilor contractuale" (M. Mureşan, *Dicționar de drept civil*, Cluj-Napoca, Cordial Lex, 2009, p. 129).

[35] O prezentare exhaustivă a dolului, ca viciu de consimțământ, o întâlnim la D. Chirică, *Tratat de drept civil. Contractele speciale*, vol. I (*Vânzarea şi schimbul*), Bucureşti, Edit. CH Beck, 2008, p. 244–259.

[36] L. Pop, *op. cit*., p. 256.

[37] A. Man, N. Varo, *op. cit.*, p. 205.

[38] M. N. Costin, C. M. Costin, *Răspunderea civilă preventivă. Studiu de caz*, „Pandectele române", nr. 1/2010, p. 29–39.

din NCC se prevede că, dacă aceasta este „stabilită într-o sumă fixă, se indexează de drept, trimestrial, în funcție de rata inflației".

În acest context, considerăm că „rata inflației" reprezintă principalul criteriu al actualizării, valabil în determinarea obligațiilor pecuniare. La obligațiile contractuale se utilizează şi alte criterii de actualizare, cum ar fi cursurile interbancare euro-leu, dolar-leu sau prin raportare la un grup de valută. Prestatorii de servicii din România fac trimitere, de regulă, la cursul euro-leu (pentru gaze naturale, curent electric, telefonie mobilă, televiziune), pe când în comerțul internațional, îndeosebi la petrol, se face referire la cursul dolarul american-leu.

Problema actualizării creanțelor, ca echivalent valoric al prestației creditorului la data plății ei de către debitor, poate fi privită şi dintr-o altă perspectivă.

În conformitate cu art. 6.1 din *Convenția pentru apărarea drepturilor omului*[39], judecarea cauzelor trebuie să se facă în mod echitabil şi într-un termen rezonabil. Acest principiu se regăseşte şi în *Constituția* revizuită, care, la art. 21 alin. 3, stipulează că părțile au dreptul la un proces echitabil şi la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil.

Pe de altă parte, potrivit prevederilor art. art. 1, alin. 1 din Primul protocol la Convenția menționată mai sus, „orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa, decât pentru cauze de utilitate publică şi în condițiile prevăzute de lege şi de principiile generale ale dreptului internațional."[40] În practica CEDO, creanțele sunt considerate bunuri. Art. 41, alin. 1 şi 2, din *Constituția României* garantează dreptul de proprietate şi-l ocroteşte, „indiferent de titular".

O hotărâre judecătorească sau arbitrală care nu actualizează creanța încalcă dreptul la un proces echitabil şi nesocoteşte dreptul de proprietate.

4. **CÂTEVA CONCLUZII**

Indexarea este un imperativ valabil deopotrivă în dreptul public şi în dreptul privat (*Decizia Curții Constituționale*, nr. 53/1994).

Problema actualizării creanțelor, inclusiv a penalităților, dobânzilor şi majorărilor, este în concordanță cu prevederile art. 44 din *Constituție*, ce garantează dreptul de proprietate (*Decizia Curții Constituționale*, nr. 70/2001).

Repararea integrală a prejudiciului este şi expresia egalității părților în proces şi răspunde exigențelor unei proceduri echitabile, conform art. 21 (3) din legea

[39] Convenția a fost ratificată de România prin *Legea* 30/1994, „Monitorul Oficial al României", Partea I, nr. 135 din 31.05.1994.

[40] Asupra acestei problematici (actualizarea creanțelor din perspectiva Convenției şi Constituției), a se vedea A. Man, N. Varo, *Jurisdicția constituțională, judiciară şi extrajudiciară despre indexarea creanțelor*, „Studii şi cercetări din domeniul ştiințelor socio-umane", vol. 12, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2004, p. 398–408.

fundamentală, practica instanţei supreme şi a tribunalelor arbitrale fiind în acest sens. În ultima instanţă, aşa cum se consemnează într-o sentinţă arbitrală remarcabil motivată, „*realizarea dreptăţii trebuie să domine orice mecanism juridic*”[41].

Noile prevederi legale, în principal Codul civil aprobat prin *Legea* nr. 287/2009, conturează mai exact conceptele ce asigură recuperarea integrală a creanţei, deci şi a despăgubirilor extracontractuale, dar se impune un efort de sistematizare şi corelare şi în continuare.

[41]Curtea de Arbitraj Comercial Internaţional de pe lângă CCI a României, *sentinţa* nr. 158/1999, „Revista de drept comercial”, nr. 4/2000, p. 126.